

Keuzedeel NAH Niet Aangeboren Hersenletsel

Sector Zorg & Welzijn
Cohort 2018

Versie 2.0 BOL/ BBL

Inhoud

1. Keuzedeel NAH	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Verantwoording m.b.t kwalificatiedossier	3
1.3 Samenwerkings- en leercontract.....	5
1.4 Introductie documentaire	6
2. Wat is Niet Aangeboren Hersenletsel	7
2.1 Oriëntatie op NAH	7
2.2 Anatomie, fysiologie en pathologie van de hersenen	8
2.3 Ervaringsdeskundige.....	9
3. Gevolgen van Niet Aangeboren Hersenletsel.....	10
3.1 Coping.....	10
3.2 Fasen van rouwverwerking.....	11
3.3 Oefenopdracht K0067 Niet Aangeboren Hersenletsel.....	12
4. Het behandelings- en begeleidingstraject.....	13
5. Wetgeving.....	14
6. Van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid	16
7. Het therapeutisch milieu	18
8. Communicatie.....	20
8.1 Communicatiestoornissen.....	20
8.2 Voorbereiding examen NAH.....	21
9. Ontremd gedrag	22
10. Eindopdracht keuzedeel Niet Aangeboren Hersenletsel	24

1. Keuzedeel NAH

1.1 Inleiding

In Nederland krijgen jaarlijks naar schatting 160.000 (nieuwe) mensen te maken met een of andere vorm van hersenletsel als gevolg van bijvoorbeeld een herseninfarct, ongeluk, tumor, hartstilstand, hersenbloeding of operatie. Dat aantal betreft alleen betrokkenen zelf, niet de naaste omgeving. De familie ondervindt ook allerlei problemen.

In dit onderwijsprogramma verdiep je je in de verschillende aspecten van Niet Aangeboren Hersenletsel.

Het doel is het vergroten van je deskundigheid als beginnend beroepsbeoefenaar op gebied van Niet Aangeboren Hersenletsel. Hierbij wordt specifiek rekening gehouden met de verschillende vormen van NAH, onzichtbare gevolgen, het signaleren van deze gevolgen en bijbehorende gesprekstechnieken en vaardigheden.

De verworven kennis en inzichten stellen je in staat om de gevraagde kerntaken te examineren in je BPV.

De beoordelingsvorm voor de examinering zal plaatsvinden aan de hand van een gedragsobservatie. De docent zal aandacht besteden aan de planning en evaluatie van de examinering.

Het onderwijsprogramma biedt voldoende oefenopdrachten ter voorbereiding op het examen Niet Aangeboren Hersenletsel.

1.2 Verantwoording m.b.t kwalificatiedossier

Als beginnend beroepsbeoefenaar werk je regelmatig alleen in complexe situaties en moet je volgens protocol kunnen inspelen op wisselende en onverwachte omstandigheden. Je beschikt over kennis en vaardigheden om NAH-cliënten op deskundige wijze ondersteuning* te kunnen bieden. Je werkzaamheden kunnen wisselend van aard zijn en je moet jouw handelen dan ook snel kunnen aanpassen en zo nodig in overleg met collega's doelgericht veranderingen in de ondersteuning voor NAH-cliënten doorvoeren.

Je beschikt over specialistische kennis en vaardigheden om in complexe (probleem)situaties creatief oplossingen te bedenken. Je ondersteunt collega's en stagiaires en begeleidt hen bij hun werkzaamheden.

* Ondersteunen is een breed begrip waarmee zowel begeleiden, motiveren, coachen, enthousiasmeren, activeren, sturen, ondersteunen als zorg overnemen wordt bedoeld.

Kerntaak: D1-K1: Begeleiden van NAH-cliënten

Werkprocessen:

D1-K1-W1: Inventariseren van de (nieuwe) mogelijkheden, wensen en behoeften van de NAH-cliënt.

De beginnend beroepsbeoefenaar vormt zich een beeld van de situatie en persoonlijkheid van de NAH-cliënt voor het hersenletsel.

Zij gaat na of de leefstijl en het gedrag van de NAH-cliënt zijn veranderd door het hersenletsel. Zij schat in wat de NAH-cliënt kan en helpt hem met het verwoorden van realistische mogelijkheden, behoeften en wensen. Zij overlegt met collega's over de mogelijkheden en de ondersteuningsbehoeften van de NAH-cliënt en geeft opgedane informatie door aan het

(multi)disciplinair team ten behoeve van het cliëntendossier. Zij blijft alert op veranderingen bij de NAH-cliënt en past zo nodig de ondersteuning hierop aan in overleg met collega's. De beginnend beroepsbeoefenaar maakt een netwerkanalyse en brengt, zo mogelijk samen met de NAH-cliënt en naastbetrokkenen*, de situatie en persoonlijkheid van de NAH-cliënt voor het hersenletsel in kaart. Zij stelt in samenspraak met de NAH-cliënt, naastbetrokkenen en het multidisciplinair team het cliëntendossier op.

* De term naastbetrokkenen wordt gebruikt voor mantelzorgers en vrijwilligers, ouders, verzorgers, familie, vrienden, wettelijke vertegenwoordigers, naastbetrokkenen en directe naasten.

D1-K1-W2: Begeleiden van de NAH-cliënt en naastbetrokkenen bij de verliesverwerking.

De beginnend beroepsbeoefenaar ondersteunt de NAH-cliënt bij het accepteren dat zijn leven veranderd is na het hersenletsel en hij niet meer 'de oude' is. Zij helpt de NAH-cliënt om het verlies te verwerken. Zij ondersteunt de NAH-cliënt bij het maken van nieuwe keuzes op basis van zijn wensen en de mogelijkheden die er nog zijn. Zij informeert naastbetrokkenen over zowel de mogelijkheden als de beperkingen van de NAH-cliënt en ondersteunt naastbetrokkenen bij hun rouwverwerking. Zij leert naastbetrokkenen om te gaan met de nieuwe leefstijl en het nieuwe gedrag van de NAH-cliënt en stimuleert het contact tussen de NAH-cliënt en naastbetrokkenen.

D1-K1-W3: Omgaan met het disharmonische profiel van de NAH-cliënt.

De beginnend beroepsbeoefenaar observeert het gedrag van de NAH-cliënt binnen verschillende situaties en geeft haar observaties door. Zij bekijkt per situatie wat de NAH-cliënt wel en wat hij niet kan en past haar ondersteuning aan op zijn ziekte-inzicht, mogelijkheden en niveau binnen de specifieke context. Zij biedt de NAH-cliënt structuur en creëert de benodigde randvoorwaarden, zodat hij zich zo mogelijk verder kan ontwikkelend. Zij laat de NAH-cliënt zo veel mogelijk zelf de regie voeren. Zij interpreteert het gedrag van de NAH-cliënt en onderneemt zo nodig actie. Zij signaleert wanneer de NAH-cliënt over zijn eigen grenzen heen dreigt te gaan en speelt hierop in om dit te voorkomen. Wanneer de NAH-cliënt over zijn grenzen is gegaan, bespreekt ze met hem oplossingen hoe dit in het vervolg kan worden voorkomen.

D1-K1-W4: Omgaan met ontremd gedrag van de NAH-cliënt.

De beginnend beroepsbeoefenaar relateert het gedrag van de NAH-cliënt aan het hersenletsel en maakt een onderscheid tussen de persoon en het gedrag van de NAH-cliënt. Zij bewaakt haar eigen grenzen bij het omgaan met de NAH-cliënt. Zij signaleert ontremd gedrag en onderneemt actie. Zij informeert naastbetrokkenen over mogelijk ontremd gedrag van de NAH-cliënt en bespreekt hoe ze hier het beste mee om kunnen gaan.

Zij herkent risicovolle of moeilijk situaties voor de NAH-cliënt, breidt hem hierop voor en ondersteunt hem tijdens deze situaties. Zij informeert collega's over mogelijk ontremd gedrag van de NAH-cliënt en bespreekt hoe ze hier het beste mee om kunnen gaan. Zij herkent spanningen of conflicten tussen de NAH-cliënt en zijn omgeving en zoekt samen met hen naar oplossingen.

De beginnend beroepsbeoefenaar:

- reageert duidelijk en adequaat op ontremd gedrag van de NAH-cliënt
- houdt zich bij ontremd gedrag consequent aan de richtlijnen van de organisatie
- zoekt actief oplossingen om te voorkomen dat de NAH-cliënt grenzen overschrijdt
gaat steeds open het contact aan met de NAH-cliënt

1.3 Samenwerkings- en leercontract

De uitvoering van het keuzedeel NAH zal plaatsvinden in begeleide onderwijstijd op school en in je eigen BPV. Naast de lesdagen op school en in je BPV zul je ook thuis studie verrichten.

In deze onderwijsleeractiviteit leer je:

- Een samenwerkings- en leercontract op te stellen met hierin groepsafspraken en persoonlijke leerdoelen.

In de begeleide onderwijstijd op school werk je samen in een projectgroep van maximaal 5 personen.

Om een goede start te maken met betrekking tot afspraken en leerresultaten is het belangrijk om dit vast te leggen in een samenwerkings- en leercontract.

Maak hiervoor gebruik van deze link: <http://kn.nu/ww.1b67083>

1.4 Introductie documentaire

Bekijk plenair de documentaire van Louis Theroux – A Different Brain.

In deze documentaire worden verschillende zorgvragers met Niet Aangeboren hersenletsel geïnterviewd.

Nabespreking van de aflevering samen met de docent over de impact en de gevolgen van Niet Aangeboren Hersenletsel. Beantwoord hierbij de volgende vragen:

- Welke gevolgen van NAH komen voor bij de zorgvragers in de documentaire?
- Welke impact maakt dit op jou als hulpverlener en persoon?
- In welke mate zijn deze zorgvragers herkenbaar in je eigen BPV?

2. Wat is Niet Aangeboren Hersenletsel

2.1 Oriëntatie op NAH

Het is van belang dat je als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige en andere hulpverleners dezelfde taal spreekt als het over Niet Aangeboren Hersenletsel gaat.

Wat is Niet aangeboren Hersenletsel en wat zijn de gevolgen ervan voor de zorgvrager?

Onderstaande websites bevatten duidelijke en actuele informatie die je kunt gebruiken voor de diverse opdrachten die in dit keuzedeel worden behandeld. Ze worden in de volgende hoofdstukken niet meer apart benoemd:

- Vilans – thema Niet Aangeboren Hersenletsel
<http://www.vilans.nl/thema-niet-aangeboren-hersenletsel.html>
- Hersenletsel uitleg
<http://www.hersenletsel-uitleg.nl>

In deze studieactiviteit leer je:

- Wat niet aangeboren hersenletsel is
- Welke aandoeningen onder niet aangeboren hersenletsel vallen
- Op welke wijze zich dit (kan) uit(en) in de dagelijkse beroepspraktijk van de Verzorgende-IG/ Verpleegkundige

Opdrachten

1. Zoals je in de documentaire hebt gezien kan NAH zich op verschillende manieren uiten. Je gaat inventariseren in welke mate NAH in je eigen beroepspraktijk voorkomt. Maak hiervoor een overzicht van ziektebeelden en bijbehorende symptomen/ verschijnselen die je in je beroepspraktijk tegenkomt met onderstaand schema.
Schema inventarisatie NAH eigen beroepspraktijk
<http://kn.nu/www38f7ad>
2. Onderwijsleergesprek waarbij jullie ervaringen uit de eigen beroepspraktijk worden besproken.

2.2 Anatomie, fysiologie en pathologie van de hersenen

Om specifieke zorg te kunnen verlenen aan zorgvragers met NAH is het van belang kennis en inzicht te hebben over de werking van de hersenen en de gevolgen als hier letsel aan ontstaat.

In deze studieactiviteit leer je:

- De anatomie en fysiologie van de hersenen
- Welke grote functionele systemen samen de hersenwerking vormgeven
- In grote lijnen hoe de werking van de hersenen georganiseerd is
- Welke symptomen door hersenletsel worden veroorzaakt, hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen cognitieve, motorische en gedragssymptomen.

Oprachten

1. PowerPoint presentatie door docent over de werking van de hersenen, de verschillende oorzaken van Niet Aangeboren Hersenletsel en de gevolgen/ symptomen hiervan.
PowerPoint Anatomie Fysiologie Pathologie hersenen:
<http://kn.nu/ww.9429d21>
2. Maak individueel een account aan op de website
<http://www.activeerjehersenen.nl/>.
Voer de verschillende spellen uit om de werking van de verschillende hersenhelften te leren en ervaren. De docent kan je vorderingen digitaal bijhouden.
Deze handleiding kan je helpen om je account aan te maken: <http://kn.nu/ww.85413b7>
3. Op de grond of op het whiteboard zal de docent de hersenen groot afbeelden met de verschillende hersendelen. Je krijgt met je projectgroep kaartjes waarop verschillende symptomen van NAH staan vermeldt.
  - Plaats de kaartjes met de symptomen bij het juiste hersendeel
  - Plenaire nabespreking met de docent over de uitkomstenUitleg opdracht en kaartjes voor docent: <http://kn.nu/ww.1107236>
Uitleg anatomie van de hersenen: <http://kn.nu/ww.f5da6d4>
4. Ervaringsoefening samenwerking hersenhelften. De docent zal een aantal ervaringsoefeningen klassikaal met jullie gaan uitvoeren via onderstaande website:
Opdracht samenwerking hersenhelften
http://www.helderziende-paragnosten.nl/welke_hersenhelft_gebruik_jij_het_meest.php
5. Klassikale nabespreking met de docent over:
  - het belang van een goede samenwerking tussen de twee hersenhelften en
  - de mogelijke gevolgen als één hersenhelft tgv NAH onvoldoende functioneert.

Eigen studie:

Voor extra verdieping en/ of aanvulling over Niet Aangeboren Hersenletsel kunnen de DWDD-colleges van professor Erik Scherder bekeken worden van april/ mei 2015. Hierin geeft dr. Erik Scherder een drietal colleges over de werking van de hersenen en gaat hij in op Niet Aangeboren Hersenletsel.

DWDD colleges Erik Scherder – De aanknop:

http://www.npo.nl/dwdd-university-presenteert/VARA_101293809

2.3 Ervaringsdeskundige

Als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige is het van belang dat je je kunt inleven in de situatie van de zorgvrager. Je verzamelt gegevens over het leven van de zorgvrager vóór het hersenletsel en het leven van de zorgvrager ná het hersenletsel. Hierdoor kun je je een beeld vormen welke invloed het hersenletsel heeft op het totale leven van de zorgvrager en kun je je enigszins voorstellen hoe het hersenletsel ingrijpt op de beleving en emoties van de zorgvrager.

Iedere zorgvrager met hersenletsel heeft te maken met zijn/ haar specifieke gevolgen van het hersenletsel en zijn eigen identieke manier van omgaan met het hersenletsel.

Tijdens deze onderwijsactiviteit komt een zorgvrager met Niet Aangeboren Hersenletsel zijn verhaal vertellen.

In deze onderwijsactiviteit leer je:

- Hoe het is om geconfronteerd te worden met Niet Aangeboren Hersenletsel en hoe dit kan ingrijpen in het leven van een zorgvrager met Niet Aangeboren Hersenletsel.

Opdrachten

1. Formuleer, voorafgaand aan de komst van de ervaringsdeskundige, vragen/ onderwerpen die je met de ervaringsdeskundige zou willen delen.
Ter verdieping kun je op internet zoeken naar ervaringen van mensen met NAH via deze website: <http://www.hersenletsel-uitleg.nl>
2. Onderwijsleergesprek met ervaringsdeskundige en begeleider van SGL.

3. Gevolgen van Niet Aangeboren Hersenletsel

Niet Aangeboren Hersenletsel kan op verschillende gebieden gevolgen hebben. We onderscheiden hierin:

- Lichamelijk functioneren
- Psychisch functioneren
- Sociaal emotioneel functioneren
- Cognitief functioneren

Hoe deze gevolgen tot uiting komen in het dagelijks leven van de zorgvrager is afhankelijk van de ernst en de grootte van de hersenbeschadiging, de plaats van de hersenbeschadiging, de reactie van de zorgvrager op het hersenletsel en de gevolgen daarvan en de reactie van de omgeving van de zorgvrager.

In de voorgaande les heb je een inventarisatie gemaakt van de aandoeningen die je in je beroepspraktijk tegenkomt en welke symptomen hierbij passen.

In deze onderwijsactiviteit gaan we verder in op de betekenis van Niet Aangeboren Hersenletsel voor de zorgvrager en diens omgeving en hoe deze hiermee omgaan.

3.1 Coping

NAH leidt tot een breukvlak in het leven; het leven **vóór** en het leven **ná** het hersenletsel.

Een taak van de Verzorgende-IG/ Verpleegkundige is om de zorgvrager en diens sociale netwerk te begeleiden in het vinden van een nieuwe gezamenlijke balans. Dit is voor de zorgvrager en diens sociale netwerk een intensief en ingrijpend proces.

Coping is een begrip waarmee aangegeven wordt hoe iemand met problemen, veranderingen of stress omgaat. Hiervoor zet ieder individu bepaalde strategieën in.

In deze studieactiviteit leer je:

- wat coping is
- welke coping strategieën er zijn
- hoe deze ingezet kunnen worden door de zorgvrager en de Verzorgende-IG
- de ontwikkelde competenties in te zetten in de praktijk

Opdrachten

1. Formuleer/ beschrijf met je projectgroep een gezamenlijke definitie van het begrip coping. Onderbouw de keuze voor deze definitie, deze wordt klassikaal besproken.

Je kunt gebruik maken van onderstaande websites voor het formuleren van een definitie:

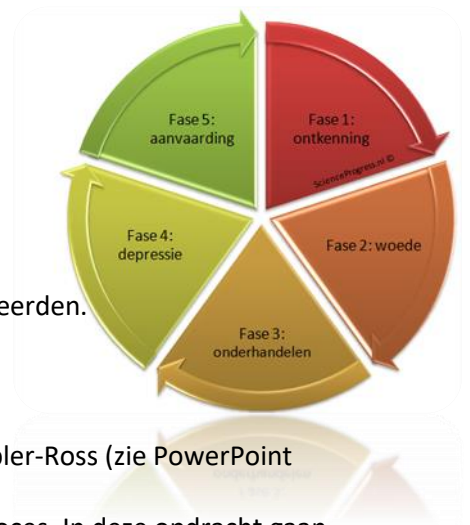
- Beweging in ouderenzorg
<https://btsg.nl/adaptatie-coping-model/>
- Probleemgedrag bij dementie
- <https://www.werkenindeouderengeneeskunde.nl/specials/probleemgedrag-bij-dementie/>

- PowerPoint presentatie door de docent over coping en adaptatie bij Niet Aangeboren Hersenletsel.
PPT Coping en adaptatie: <http://kn.nu/ww.407d588>
- Vul individueel onderstaand schema in. Hierin ga je beschrijven op welke wijze de adaptieve taken zich uiten bij een zorgvrager in je BPV (beschrijf concrete acties die je ziet bij de zorgvrager met NAH).
Opdracht adaptatie-copingmodel: <http://kn.nu/ww.f66f7ac>
- Bekijk klassikaal het videofragment van Nick Vujicic – No arms no legs:
<https://www.youtube.com/watch?v=W5mblldTkruM&t=72s>
Onderwijsleergesprek over de coping strategieën die in dit videofragment van toepassing zijn.

3.2 Fasen van rouwverwerking

NAH betekent dat de zorgvrager afscheid moet nemen van (aspecten van) het leven voor het hersenletsel.

Elisabeth Kübler-Ross heeft onderzoek gedaan bij mensen die te maken hadden met een verliessituatie en de manier waarop mensen hierop reageerden.

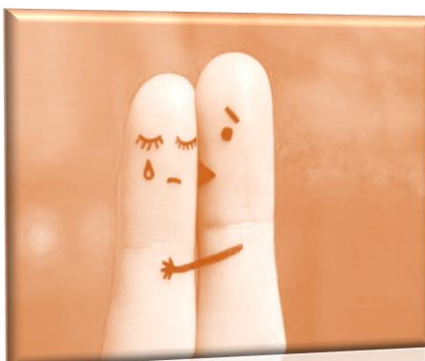

Opdrachten

- PowerPoint presentatie door de docent over rouwverwerking Kübler-Ross (zie PowerPoint Coping en adaptatie).
- Verdiep je samen met je projectgroep in de fasen van het rouwproces. In deze opdracht gaan jullie het verband zichtbaar maken tussen de fasen van het rouwproces en de coping strategieën.
  - Geef een korte beschrijving van de verschillende fasen van het rouwproces
  - Welke coping strategieën zul je per fase tegenkomen bij een zorgvrager
  - Beargumenteer de gemaakte keuzes

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van onderstaande documenten en websites:

- Coping strategieën
<http://kn.nu/ww.7276240>
- Rouwfasen van Kübler-Ross
<http://www.kublerrossvlaanderen.be/?item=1> de vijf fasen van rouw
<https://www.toolshero.nl/verandermanagement/vijf-fasen-van-rouw-kubler-ross/>

*It's not the goodbye
that hurts, but the
flashbacks that follow.*

3.3 Oefenopdracht K0067 Niet Aangeboren Hersenletsel

Ter voorbereiding op de examinering van het keuzedeel NAH ga je oefenen in het ondersteunen van (een) NAH-zorgvrager en/ of naastbetrokkenen.

De beoordelingsvorm voor deze oefenopdracht zal plaatsvinden aan de hand van een gedragsobservatie in je BPV.

De beoordeelde en ingevulde gedragsobservatie lever je in bij je mentor.

Opdracht

1. Klassikale voorbespreking en uitleg over de oefenopdracht NAH door de docent.
  - Uitleg oefenopdracht K0067 NAH
<http://kn.nu/ww.fee4917>
  - Gedragsobservatie oefenopdracht K0067 NAH
<http://kn.nu/ww.a5e18f2>
2. Voorbespreking examinering keuzedeel NAH door de docent.
Examen K0067 NAH:

4. Het behandelings- en begeleidingstraject

Op het moment dat de zorgvrager geconfronteerd wordt met Niet Aangeboren Hersenletsel start een periode van behandeling en begeleiding.

In dit traject zijn de volgende fases te onderscheiden:

De begeleiding en behandeling zal tijdens deze fases in verschillende instellingen plaatsvinden, waarbij meerdere disciplines betrokken zijn. Je kunt als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige in alle fases van het proces een aandeel hebben. Je begeleiding en je beroepsvaardigheden zullen echter per fase en instelling verschillend zijn.

In deze studieactiviteit leer je:

- De verschillende fases van het behandelings- en begeleidingsproces bij zorgvragers met NAH
- De specifieke zorgtaken tijdens de diverse fases.

Opdracht

1. Met je projectgroep ga je informatie verzamelen over één van de fases van het behandelings- en begeleidingstraject. Verdeel samen met de docent de verschillende fases over de projectgroepen.

Beantwoord hierbij de volgende vragen:

- a. In welke instellingen/ setting kan deze fase gestalte krijgen?
- b. Wat is het doel van de geboden zorg in deze fase?
- c. Wat is de specifieke taak van de Verzorgende-IG/ Verpleegkundige in deze fase?
- d. Welke andere disciplines kunnen in deze fase betrokken worden en wat zijn hun taken/ verantwoordelijkheden?

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van deze websites:

- Kennisplein Gehandicaptensector
<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/nah-zorgfases.html>
- Leerhuis Niet Aangeboren Hersenletsel
<http://www.leerhuisnah.laurens.nl/nah-zorgfases>
- Hersenstichting
<https://www.hersenstichting.nl>

2. Maak een overzichtelijke Mindmap (digitaal of flip-over) met je projectgroep van de zorgfase die jullie hebben uitgewerkt in bovenstaande opdracht. Tijdens de volgende lesdag worden de verschillende Mindmaps gepresenteerd.

Voor het maken van een digitale Mindmap kun je gebruik maken van deze website:

Mind-map maken (gratis)

<https://www.mindomo.com/nl/>

5. Wetgeving

Op het moment dat een zorgvrager en diens sociale netwerk te maken krijgen met de gevolgen van Niet Aangeboren Hersenletsel zullen na de eerste schok veel vragen bij hen opkomen ten aanzien van de toekomst. Op het gebied van zorg en verpleging, eventuele dagbesteding, werk, studie, kosten moet er veel bedacht en geregeld worden. Veel zorgvragers en hun sociale netwerk hebben hierbij ondersteuning en begeleiding nodig.

In deze studie activiteit leer je:

- met welke wetten zorgvragers met NAH te maken (kunnen) krijgen.
- wat deze wetten inhouden.
- in hoeverre jezelf op de hoogte bent van de wetgeving door het maken van de nationale zorgwettentest

Opgaven

1. Maak de nationale zorgwettentest via onderstaande link om je kennis over de zorgwetten te testen.

Kennistest wetgeving: <https://kennistest.hhm.nl/#/>

In een onderwijsleergesprek worden mogelijke vragen van de zorgwettentest klassikaal besproken met de docent.

2. Bekijk klassikaal het videofragment over de nieuwe wetgevingen in de zorg. De informatie uit dit videofragment kan gebruikt worden bij de volgende opdracht.

Videofragment wetgeving zorg:

<https://www.youtube.com/watch?v=sjPbCPzVQvE>

3. Met je projectgroep ga je een beknopt overzicht maken van wetten op het gebied van gezondheidszorg, werk en opleiding waar mensen met NAH mee te maken (kunnen) krijgen.
  - a. Brainstorm met je projectgroep over relevante wetgeving die van toepassing (kunnen) zijn bij zorgvragers met Niet Aangeboren Hersenletsel. Maak hierbij ook gebruik van de wetten uit de zorgwettentest.
  - b. Zoek op het internet naar informatie over deze wetten verwerk dit in onderstaand schema.
Schema wetgeving: <http://kn.nu/ww.1aecd71>
De WGBO, Wet BIG en BOPZ worden niet in dit overzicht uitgewerkt, de kennis over deze wetgevingen wordt geacht bekend te zijn.

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van deze websites:

- Zorghulp atlas
<http://www.zorghulpatlas.nl/zorgatlas>
- UWV
<https://www.uvw.nl/particulieren/>

Naast de gevolgen van het hersenletsel komen er ook veel regel- en administratiezaken op het bord van de zorgvrager en het sociale netwerk terecht.

Het is van belang dat bekend is dat zij hierin ook ondersteuning kunnen vragen en krijgen.

4. Vul het schema van opdracht 3 aan met twee instanties die de zorgvrager en het sociale netwerk op deze vlakken kunnen ondersteunen.
Beschrijf kort het doel en de werkwijze van deze twee instanties.
Denk hierbij aan advisering, administratie, lotgenotencontact ed.

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van onderstaande websites:

- Handicap en studie
<http://www.handicap-studie.nl/home.aspx>
- Zorghulp atlas
<http://www.zorghulpatlas.nl/zorgatlas>
- UWV
<https://www.uwv.nl/particulieren/>
- Site hersenletsel
www.hersenletsel.nl

Het overzicht/schema van wetgeving en ondersteunende instanties wordt een onderdeel van de website die je gaat bouwen voor de eindopdracht.

6. Van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid

In de zorg en begeleiding aan zorgvragers met NAH gaan we ervan uit dat iemand zijn leven invulling kan geven op de manier zoals hij/ zij dat wil. Dat betekent dat we goed moeten inventariseren wat de wensen zijn van de zorgvrager en hoe we hem/ haar hier zo optimaal mogelijk in kunnen ondersteunen en wie we daarbij nodig hebben.

De tijd dat enkel de hulpverlener voor de zorgvrager bepaalde welke zorg en ondersteuning de zorgvrager nodig heeft en hoe dit gebeurt, ligt definitief achter ons. De regie heeft de zorgvrager zelf in handen en we betrekken hierbij het sociale netwerk van de zorgvrager en zo nodig anderen uit de samenleving zoals vrijwilligers.

In deze onderwijsactiviteit leer je:

- wat het verband is tussen zelfredzaamheid en samenredzaamheid
- welke specifieke hulpmiddelen er zijn om de wensen en mogelijkheden van zorgvragers met NAH zo optimaal mogelijk te inventariseren en analyseren
- een beargumenteerd oordeel te vormen over de bruikbaarheid van enkele van deze instrumenten
- een beeld te vormen over hoe de samenredzaamheid in jouw BPV gestalte krijgt en te benoemen welke uitdagingen er nog liggen t.a.v. samenredzaamheid

Opdrachten

1. PowerPoint presentatie door de docent over Zelf- en Samenredzaamheid. In deze PowerPoint komen verschillende onderwijs- en studieactiviteiten aan bod die door de docent worden toegelicht.
PowerPoint Zelf- en samenredzaamheid: <http://kn.nu/ww.30a69e1>
2. Bekijk het videofragment over zelfredzaamheid. Gezamenlijke brainstorm over de betekenis van zelfredzaamheid.
Videofragment zelfredzaamheid: <https://www.youtube.com/watch?v=M74VOiA7CGQ&t=5s>
3. In de brochure "Zo zelfredzaam" worden op pagina 12 en 13 een aantal definities gegeven van 'zelfredzaamheid'. Kies met je projectgroep de definitie die jullie het meest aanspreekt en onderbouw de gemaakte keuze.
Beschrijf tevens wat voor jullie het begrip 'samenredzaamheid' betekent.
Brochure Zo zelfredzaam: <http://kn.nu/ww.4ec7dd7>
4. Je gaat onderzoeken hoe in jouw BPV samenredzaamheid gestalte krijgt; in hoeverre worden mantelzorgers en vrijwilligers betrokken bij de zorg?

Maak hiervoor de bijgevoegde teamscan uit het 'Handboek samenredzaamheid' (pagina 8-10). Deze wordt uitgeprint door je docent aangereikt (kies de teamscan die voor jou BPV van toepassing is).

- a. Bespreek de teamscan met je werkbegeleider en collega's
- b. Beschrijf samen met je collega's verbeterpunten in de samenredzaamheid op het 'Stappenplan verbetering (pag 11. Handboek samenredzaamheid)

Handboek Samenredzaamheid: <http://kn.nu/ww.377e101>

5. Onderwijsleergesprek waarbij de begrippen 'zelfredzaamheid' en 'samenredzaamheid' nader worden gedefinieerd en bespreken van de uitkomsten van de verschillende teamscans.

6. Een specifiek aandachtspunt bij zorgvragers met NAH in het formuleren van wensen en zorgvragen (voor en door de zorgvrager) is de mate van ziekte-inzicht. GZ psycholoog Arno Prinsen heeft vanuit zijn ervaring met zorgvragers met NAH 3 typen zorgvragers onderscheiden: de Voorbijganger, de Zoeker en de Klant.

Bekijk klassikaal het schema en de videofragmenten van de Voorbijganger, de Zoeker en de Klant.

- Schema en uitleg: de Voorbijganger, de Zoeker, de Klant:
<http://www.arnoprinsen.nl/Publicaties/SADL3.aspx>
- Videofragment: de Voorbijganger, de Zoeker, de Klant
<http://www.arnoprinsen.nl/Publicaties/Hebikkeenproblemdan.aspx>

7. Onderwijsleergesprek over de 3 typen zorgvragers, op welke wijze komen deze tot uiting in je BPV en welke rol heb je hierin als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige.

Op het gebied van NAH zijn verschillende instrumenten ontwikkeld die de Verzorgende-IG/ Verpleegkundige kan inzetten om de wensen en mogelijkheden van de zorgvrager zo duidelijk mogelijk in beeld te brengen. Hierbij wordt informatie verzameld over het leven voor en na het hersenletsel. Naast het ordeningssysteem wat in de instelling gebruikt wordt, zoals de 4 domeinen, SAMPC of Omaha, kunnen deze instrumenten gebruikt worden. De verkregen gegevens worden vervolgens in het zorgdossier verwerkt.

8. Met je projectgroep ga je je verdiepen in de hulpmiddelen die er zijn om de zelfredzaamheid van zorgvragers te inventariseren.

Kies één hulpmiddel uit welke jullie gaan beoordelen op basis van:

- a. Bruikbaarheid
- b. Gebruiksvriendelijkheid
- c. Taalgebruik

Plaats jullie bevindingen op het digitale Padlet bord, de link ontvangen jullie van de docent.

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van onderstaande websites:

- Kennisplein Zorg voor beter
<https://www.zorgvoorbeter.nl/zelfredzaamheid>
- Zelfredzaamheid Matrix
<https://www.movisie.nl/tools/zelfredzaamheid-matrix-zrm>
- Zelfredzaamheidsradar
<http://kn.nu/ww.27a6df9>

7. Het therapeutisch milieu

Voor het zo optimaal functioneren van de zorgvrager met NAH is het van belang dat de omgeving en de benadering op een eenduidige manier gestalte krijgt. Dit noemt men ook wel het **therapeutisch milieu**. Hoe beter het therapeutisch milieu is afgestemd op de zorgvrager met diens specifieke wensen en mogelijkheden (en beperkingen), hoe beter een zorgvrager zal functioneren.

De Verzorgende-IG/ Verpleegkundige is een belangrijke bepalende schakel in het opzetten van en invulling geven aan het therapeutisch milieu.

In deze studieactiviteit leer je:

- wat een therapeutisch milieu is
- wat belangrijke aspecten zijn van een therapeutisch milieu
- hoe het therapeutisch milieu in jouw beroepspraktijk gestalte krijgt
- welke rol jij als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige hebt ten aanzien van de invulling van het therapeutisch milieu
- welke benaderings- en /of begeleidingsprogramma's er zijn voor zorgvragers met NAH.

Opdrachten

1. PowerPoint presentatie door de docent over het therapeutisch milieu.
PowerPoint Therapeutisch milieu: <http://kn.nu/ww.67ed6de>
2. Van je docent ontvang je post-its. Op deze post-its schrijf je apart de sterke en minder sterke kanten van je BPV van het therapeutisch milieu.
De post-its plak je op het whiteboard dat door de docent verdeeld is in sterke en minder sterke kanten.
Voor deze opdracht kun je gebruik maken van onderstaande reader:
Reader Therapeutisch klimaat: <http://kn.nu/ww3d76acb>
3. Onderwijsleergesprek over de resultaten van het therapeutisch milieu in de BPV.

Voor zorgvragers met NAH zijn er verschillende programma's ontwikkeld die zorgvragers, zorgverleners en het sociale netwerk van de zorgvrager ondersteunen in het optimaliseren van de mogelijkheden.

Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Empatische directieve benadering
- Zintuigprikkeling
- Neuropsychologische revalidatie
- Oplossingsgericht werken 5 K's
- Boks – Bant methode van Apperlo
- Hooi op je vork
- PDL Passiviteit van het dagelijks leven
- Brain Integration

4. Met je projectgroep ga je één van bovenstaande benaderingswijzen/ ondersteuningsprogramma's verder bestuderen en kritisch bekijken. Je kunt ook een benaderingswijze of ondersteuningsprogramma uitwerken uit je eigen BPV. De docent ziet erop toe dat iedere projectgroep een verschillend programma uitwerkt.

Aan bod dienen te komen:

- a. Inhoud en kenmerken van de benaderingswijze/ het ondersteuningsprogramma
- b. Positieve punten en kritische punten van de benaderingswijze/ ondersteuningsprogramma
- c. Toepassing van de benaderingswijze of het ondersteuningsprogramma in je BPV
- d. Motivatie van de gemaakte keuzes

Voor de uitwerking van de opdracht kun je gebruik maken van onderstaande websites:

- Stichting Passiviteiten Dagelijks Leven
<http://stichtingpdl.nl/stichting-pdl/wat-is-pdl/>
- Brain Integration programma
https://www.klimmendaal.nl/bestanden/3_Revalideren/volwassenen/448-1/Brain_Integration_programma.pdf
- Klimmendaal
<https://www.klimmendaal.nl/volwassenen/aandoeningen/nah.aspx>

5. Maak een presentatie van de benaderingswijze/ het ondersteuningsprogramma dat jullie hebben uitgewerkt in bovenstaande opdracht. Verwerk hierin jullie resultaten vanuit de theorie en eigen praktijk. De wijze van presenteren mogen jullie als subgroep zelf bepalen, denk hierbij aan videofragment, uitvoering van complementaire zorginterventie, PowerPoint, Prezi e.d. Tijdens de eerstvolgende lesdag worden deze presentaties uitgevoerd.

**GET YOUR
WHOLE BRAIN
IN GEAR!**

8. Communicatie

'Je kunt niet niet- communiceren!' (Watzlawick)

Bovenstaande is belangrijk om te beseffen. Ook als je denkt dat je niet communiceert zend je toch een boodschap uit. Communicatie is het proces van zenden en ontvangen van boodschappen (bewust en onbewust).

8.1 Communicatiestoornissen

Tijdens de interactie met een cliënt met NAH kun je als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige in situaties terecht komen waar je niet goed raad mee weet. De zorgvrager met NAH kan anders reageren dan je had verwacht. Het is dan van belang om te achterhalen wat de oorzaak is dat de communicatie niet altijd vlekkeloos verloopt.

Heeft het te maken met (het gedrag) van de cliënt, de communicatie of de bejegening van de cliënt en/of hulpverlener.

In deze studieactiviteit leer je:

- wat communicatie betekent
- wat belemmerende factoren zijn in de communicatie met zorgvragers met NAH
- hoe je kunt inspelen op de communicatiemogelijkheden van de zorgvrager om deze optimaal te benutten
- uitvoering geven aan de verschillende vormen van communicatie in je BPV met zorgvragers met NAH

Opdrachten

1. Klassikaal onderwijsleergesprek over stoornissen in de communicatie uit je eigen beroepspraktijk. Vragen die je hierbij beantwoord:
  - a. Welke stoornissen in de communicatie kom je tegen in de BPV?
  - b. Hoe wordt hier door jou en je collega's mee omgegaan?
  - c. Benoem hierin je sterke kanten en wat je verder zou willen ontwikkelen
2. PowerPoint presentatie door de docent over Communicatie. Deze PowerPoint presentatie is ter voorbereiding op de studie opdracht waarbij je de vaardigheden gaat toepassen in een gesprek.
PowerPoint Communicatie: <http://kn.nu/ww.e2359e3>
3. Ga met je projectgroep op zoek naar hulpmiddelen die ingezet kunnen worden bij zorgvragers met communicatiestoornissen. Deze hulpmiddelen komen terug op de website bij de eindopdracht.

Website die je hierbij kunt gebruiken:

- Hersenletsel uitleg – hulpmiddelen:
<https://www.hersenletsel-uitleg.nl/informatie/handige-hulpmiddelen/hulpmiddelen-bij-afasie>

- Communicatiestoornissen:
- <http://www.hersenletsel-uitleg.nl/gevolgen/neurologische-gevolgen-nah/afasie-dysartrie-en-spraakapraxie-1>

4. Ontwikkel met je projectgroep een eigen communicatiekaart van 1 A4. Kies hierbij een specifiek thema, denk hierbij aan:
- ADL activiteiten
  - Eten en drinken
  - Sociale contacten/ activiteiten
  - Gevoel/ emoties
  - Nieuws/ actualiteit/ gespreksonderwerpen

Deze communicatiekaart wordt door de docent gekopieerd voor de andere projectgroepen voor de 'Experience oefening'.

5. 'Experience oefening'.
 Neem mogelijk hulpmiddelen ten aanzien van communicatie mee vanuit je eigen beroepspraktijk. Van de docent krijg je tevens de communicatiekaarten uit de vorige opdracht.
 In je projectgroep ga je met elkaar in gesprek met onderstaande opdrachtenkaartjes, waarbij één iemand zorgvrager is. Maak in dit gesprek gebruik van de communicatie hulpmiddelen.
 Opdrachtenkaartjes communicatie: <http://kn.nu/ww.4742d56>

8.2 Voorbereiding examen NAH

De examinering van het keuzedeel Niet Aangeboren Hersenletsel zal plaatsvinden in je BPV aan de hand van een gedragsobservatie. De oefenopdrachten in dit onderwijsprogramma zijn ondersteunend om de gevraagde competenties te examineren.

- Voorbespreking en uitleg door de docent over het examen K0067 Niet Aangeboren Hersenletsel.
 Examen K0067 NAH: <http://kn.nu/ww.b083602>
- In je projectgroep ga je samen aan de slag met het oefenen van gesprekken met zorgvragers met NAH. Deze oefening is ter voorbereiding op de examinering in je BPV.
 De docent kan gebruik maken van de onderstaande casuïstiek of eigen inbreng vanuit de groep.
 Casuïstiek rollenspel/ intervisie (pag. 29): <http://kn.nu/ww.32b9d68>

Er wordt gezamenlijk met de docent de keuze gemaakt voor het oefenen in rollenspel of intervisie.

DE PROF ONDER TAFEL PRATEN TIJDENS HET MONDELING EXAMEN...

9. Ontremd gedrag

Niet aangeboren hersenletsel heeft niet alleen gevolgen voor de communicatie maar vaak voor meerdere aspecten van de persoonlijkheid. Eén van de symptomen die vaak voorkomen bij NAH is ontremd gedrag.

Mensen met ontremd gedrag hebben hun impulsen minder goed of soms helemaal niet meer onder controle. Iemand kan in meer of mindere mate ontremd gedrag vertonen. Meestal hebben we door onze opvoeding, cultuur en ontwikkeling geleerd hoe we ons in bepaalde situaties kunnen gedragen. Door hersenletsel kan dit bewustzijn van normen en waarden of de controle over impulsen en emoties veranderen.

In deze studieactiviteit leer je:

- wat ontremd gedrag is
- wat oorzaken van ontremd gedrag zijn
- hoe je als Verzorgende-IG/ Verpleegkundige de zorgvrager en de omgeving kunt begeleiden bij het omgaan met ontremd gedrag
- hoe je dit verwerkt in een benaderingsplan

Opdrachten

1. Je ontvangt van je docent een flip-over. Met je projectgroep maak je een creatief overzicht op de flip-over van de wijzen waarop ontremd gedrag zich allemaal kan manifesteren/ uiten in de dagelijkse praktijk.

De flip-overs worden op het whiteboard geplaatst als ze klaar zijn.

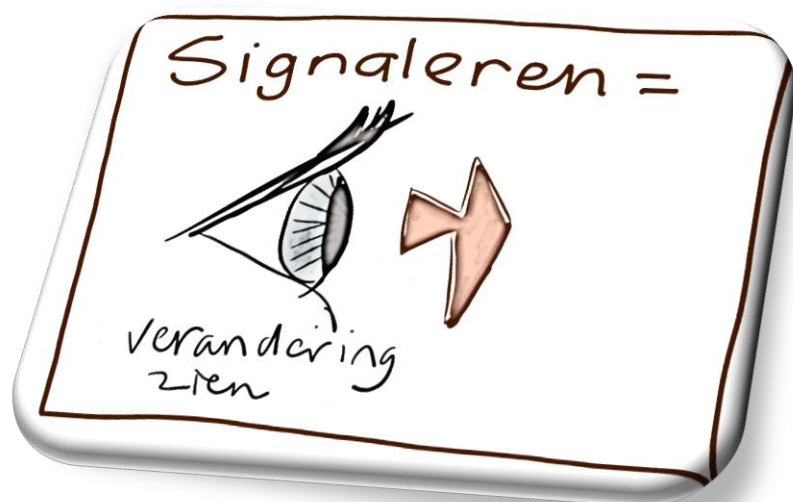
Voor deze opdracht kun je gebruik maken van onderstaande documenten en websites:

- Richtlijn probleemgedrag
<http://kn.nu/ww.51ecef>
- Zorgwijzers Hersenstichting
<http://www.hersenstichting.nl>
- Vilans
<http://www.vilans.nl/thema-niet-aangeboren-hersenletsel.html>

2. Bekijk klassikaal het videofragment: <https://www.youtube.com/watch?v=HbCgG1hk1aE>
Onderwijsleergesprek over het videofragment:
  - a. Is hier sprake van ontremd gedrag? Onderbouw de keuze
  - b. Is hier sprake van grensoverschrijdend gedrag? Onderbouw de keuze
3. Er zijn diverse signaleringslijsten in de praktijk voor cognitieve, emotionele en gedragsmatige gevolgen van NAH.
Neem (indien mogelijk) een instrument uit je BPV mee dat gebruikt kan worden voor het analyse van een casuïstiek.
De docent bespreekt klassikaal de diverse instrumenten/ signaleringslijsten.
Voorbeelden van signaleringslijsten die gebruikt kunnen worden:
  - Signaleringslijst ontremd gedrag zorgverleners
<http://kn.nu/ww6aba732>
  - Crisis Ontwikkelingsmodel (COM)
<http://kn.nu/ww.8296c1f>
4. Verwerk de gegevens van een zorgvrager uit je BPV, die ten gevolge van NAH ontremd gedrag vertoont, in een casus. In de casus komen de volgende aspecten aan de orde:
  - a. Korte beschrijving zorgvrager (let op privacy)
  - b. Aandoening
  - c. Welk concreet/ objectief gedrag de zorgvrager vertoont mbt ontremd gedrag
5. In je projectgroep kies je één casus uit die jullie gaan analyseren volgens de signaleringslijst.
Aan de hand van de analyse stellen jullie voor de zorgvrager een benaderingsplan op waarin wordt beschreven:
  - a. Wat het doel van het benaderingsplan is
  - b. Welke begeleiding de zorgvrager en zijn/ haar omgeving krijgt ten aanzien van het ontremd gedragHet benaderingsplan wordt klassikaal besproken.

10. Eindopdracht keuzedeel Niet Aangeboren Hersenletsel

De eindopdracht van het keuzedeel Niet Aangeboren Hersenletsel bestaat uit het maken van een (mini) website.

Opbouw van deze eindopdracht:

- Uitleg eindopdracht door docent en eerste opzet van de website
- Verwerk de resultaten van de studieactiviteiten van dit keuzedeel op de website
- Presenteer jullie gemaakte website per projectgroep

Deze website is bedoeld voor mensen met Niet Aangeboren Hersenletsel en hun sociale netwerk of beroepsmatige geïnteresseerden, zoals verzorgenden, verpleegkundigen en maatschappelijke zorg medewerkers. Vanuit de onderwerpen die zijn behandeld in dit keuzedeel kies je een onderwerp waarover je de zorgvrager en zijn sociaal netwerk voorlichting en advies wilt geven.

De website moet minimaal de volgende onderwerpen bevatten:

- Korte uitleg over NAH
- Een ziektebeeld
- Een instrument om de zelfredzaamheid te inventariseren met toelichting
- Een benadering en ondersteuningsprogramma gericht op het ziektebeeld
- Een relevante wetgeving passend bij het gekozen ziektebeeld
- Een communicatiestoornis die ten gevolge van het gekozen ziektebeeld kan ontstaan en tips in de omgang
- Uitleg omtrent gedrag en gerelateerd aan het gekozen ziektebeeld

Onderstaande link verwijst naar een handleiding voor het bouwen van een (gratis) website in het kader van het keuzedeel NAH.

Website maken:

<http://leeuwenborghnah.weebly.com/>

In de laatste lesweek presenteer je samen met je projectgroep de website. Beoordeling zal plaatsvinden door de docent.

Beoordelingslijst website:

<http://kn.nu/ww.429b623>

